

Грушецький С.М. – асистент

Дашко В.І. – асистент

Олійник О.В. – студент

Подільський державний аграрно-технічний університет

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ДИСЦИПЛІНИ
„ОСНОВИ ТЕОРІЇ ТРАНСПОРТНИХ ПРОЦЕСІВ І СИСТЕМ” ДЛЯ
ПІДГОТОВКИ, БАКАЛАВРІВ В АГРАРНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ ІІІ-ІV РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ МІНІСТЕРСТВА АГРАРНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

Ставлення проблеми. На сучасному етапі процес зміни соціально-економічних відносин, перехід до ринкової економіки не може інтенсивно розвиватись без наукової теорії транспортних процесів так званими великими системами. Системний характер сучасних економічних і соціальних завдань виявляється у необхідності враховувати складну безліч взаємодіючих факторів, властивих функціонуванню великих і складних систем. Прикладом таких систем є промислове підприємство, організм людини, суспільне виробництво, транспорт та транспортне будівництво.

Ситуація, що склалася в науці про транспортні системи, визначала шлях, за яким раціонально йти, шлях систематизації різних знань, що знайшли використання при дослідженні різних транспортних систем і вирішенні різних прикладних завдань. Цьому сприяло введення у навчальні плани Вузів для студентів, які навчаються за спеціальностями напрямку „Транспортні технології” ряду дисциплін: „Основи теорії систем та управління”, „Основи теорії транспортних процесів і систем”, „Технологія наукових досліджень і технічної творчості”, „Ергономіка”, „Дослідження операцій у транспортних системах”, „Організація дорожнього руху”. Введення цього комплексу дисциплін спрямовано на фундаменталізацію знань і формування у спеціалістів-транспортників системного мислення.

Деякі монографії і навчальні посібники за цими дисциплінами, які видано в Україні, не задовольняють потреби у комплексному путівникові із системних

досліджень. Назріла необхідність видання серії „Системологія на транспорті”, яка повинна поєднувати найкращі якості наукового довідника, енциклопедії (за широтою охоплення) і підручника (за доступністю викладання).

Для ліквідації зазначених недоліків у Подільському державному аграрно-технічному університеті в 2006 р. колективом кафедри машиновикористання для однієї з перерахованих вище дисциплін „Основи теорії транспортних процесів і систем” новоутворенні кафедрі „Транспортні технології” було вперше розроблено педагогічну технологію і видано навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни в який входить перелік методичних вказівок:

1. Типова навчальна програма з дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем”;
2. Типова навчальна програма з дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” (за вимогами кредитно-модульної системи);
3. Робоча навчальна програма з дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” (за вимогами кредитно-модульної системи);
4. Інструктивно методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять;
5. Науково-методичні матеріали;
6. Методичні матеріали для написання курсового проекту;
7. Підручники і навчальні посібники;
8. Засоби діагностики;
9. Інші методичні матеріали.

Навчально-методичний комплекс підготовлений на основі „Положення про організацію навчального процесу в вищих навчальних закладах”, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року № 161, а дисципліна введена в навчальний план для підготовки бакалаврів з напрямку 1004 – „Транспортні технології”.

Тому пошук, дослідження та використання педагогічних технологій при організації навчального процесу дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” є досить актуальною проблемою для вищих навчальних закладів аграрного профілю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічним технологіям викладання спеціальних дисциплін і зокрема предмету „Основи теорії транспортних процесів і систем” займалися Е.В.Гаврилов, М.Ф.Дмитриченко, В.К.Доля, О.Т.Лановий, І.Е.Линник, В.П.Поліщук і інші [1]. Ними зроблено багато досліджень і опубліковано велику кількість статей, а результатом їхньої праці в 2005 році виданий підручник „Системологія на транспорті” (у п’яти книгах). У першій книзі викладені основи теорії систем і управління, другій - технологія наукових досліджень, третій - дослідження операцій у транспортних системах, четвертій - організація дорожнього руху і п’ятій - ергономіка.

Методику викладання предмету „Основи теорії транспортних процесів і систем” досліджували І.Я.Аксенов, Л.Л.Афанасьєв, Н.Б.Островский, С.М.Цукерберг А.И.Воркут та ін. [2-4].

Формування цілей статті. Постановка задачі. Розробка педагогічної технології організації навчального процесу дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” майбутніми фахівцями-транспортниками інженерних спеціальностей. Задача організації навчального процесу дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” у ВНЗ є одним з напрямків фундаменталізації і гуманітаризації інженерних знань. Її введення у навчальний процес базується на рішеннях про перехід вищої школи на східчасту систему освіти, що забезпечує подолання недоліків вузької спеціалізації, посилення міждисциплінарних зв’язків, розвиток системного мислення.

Виклад основного матеріалу досліджень. Організація навчального процесу з дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” під час підготовки бакалаврів в аграрних ВНЗ України є те, що вона виступає нормативною професійно-орієнтовною навчальною дисципліною підготовки фахівців транспортних технологій.

Дисципліна викладається для студентів третього року навчання у 5-му та 6-му семестрах.

Міждисциплінарні зв'язки дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” представлені на (рис. 1).

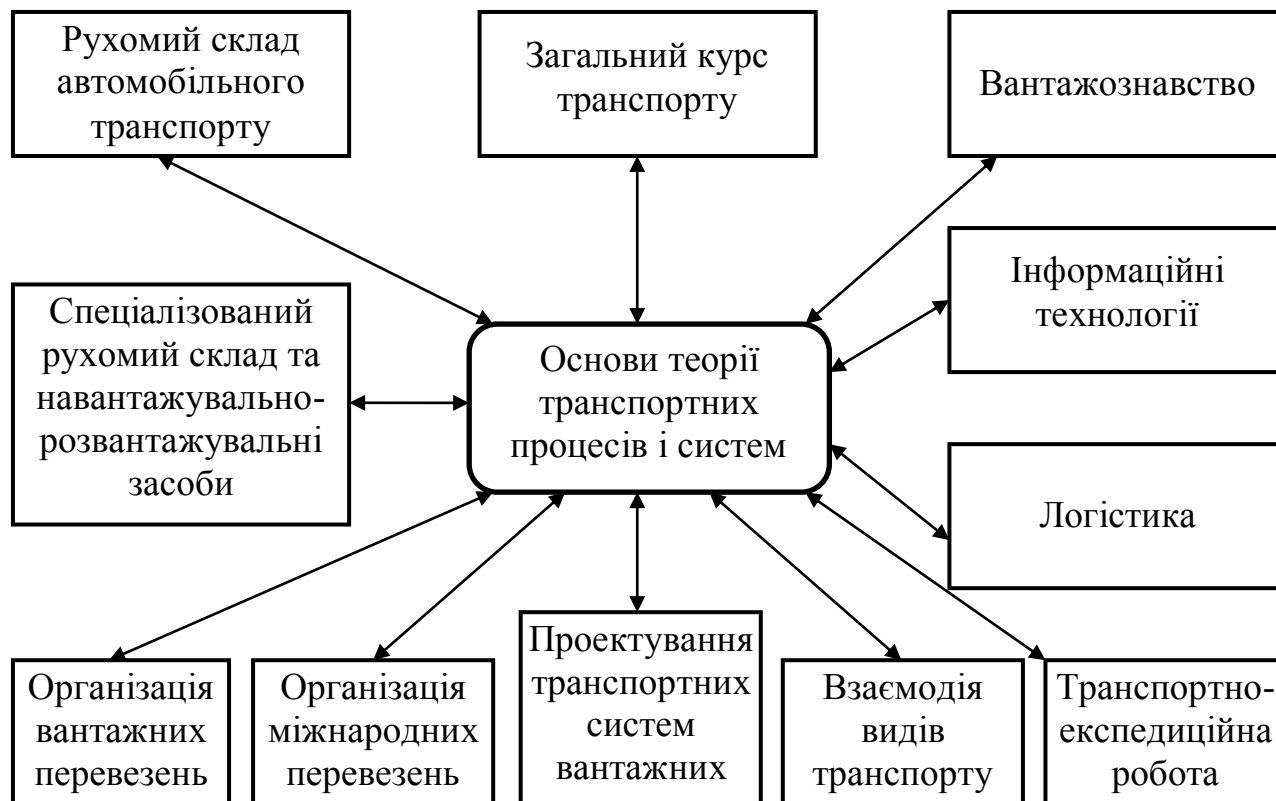

Рис. 1. Схема міждисциплінарних зв'язків дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем”

Предметом дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” є процеси, що проходять у складних виробничих процесах, оцінка стану і динаміки їх розвитку.

Метою вивчення дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” є вивчення наукових основ транспортних процесів, продуктивності транспортних засобів, використання енергоносіїв, експлуатаційних показників використання рухомого складу, формування структури і раціональне використання парку транспортних засобів і процесу перевезення пасажирів.

Завдання вивчення дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” — полягає в тому, щоб опанувати і зробити аналіз транспортного процесу, продуктивності транспортних засобів, ефективності використання

енергоносіїв, експлуатаційних показників використання рухомого складу і формування структури парку і раціональне використання парку рухомого складу.

Програма дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” спрямована на впровадження загальноєвропейських норм в освіті, науці, на поширення національних культурних і науково-технічних надбань серед європейських країн, в тому числі й України, даний курс розрахований на викладання в ВНЗ, де впроваджується нова кредитно-модульна система навчання. Згідно з нею весь навчальний матеріал ділиться на шість блоків – модулів, на зміну погодинному плануванню приходить кредитне.

Вивчення дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” спрямоване на розвиток наукової творчості студентів, зацікавленості у поглибленому вивченні як цієї, так і суміжних дисциплін.

Студенти повинні **знати**:

- теоретичні основи транспортних процесів;
- теоретичні основи продуктивності транспортних засобів;
- теоретичні основи використання енергоносіїв;
- теоретичні основи експлуатаційних показників використання рухомого складу;
- теоретичні основи формування структури і раціональне використання парку транспортних засобів і процесу перевезення пасажирів.

По вивченні дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” студенти повинні **вміти**:

- проаналізувати характер та особливості протікання процесу перевезень пасажирів та вантажів як функціонування інтегрованої системи;
- формувати та розраховувати маршрути пасажирських та вантажних перевезень;
- складати схеми, графи і матриці транспортних зв'язків (мереж) циклів перевезень;

- розраховувати показники, що характеризують транспортну роботу простого циклу перевезень;
- розраховувати показники, що характеризують транспортну роботу суміщеного циклу перевезень;
- визначити продуктивність транспортних засобів і техніко-експлуатаційні показники, що її характеризують для різних циклів вантажних та пасажирських перевезень;
- розрахувати відносні зміни результативних величин під впливом відповідних експлуатаційних факторів;
- визначити загальні та питомі норми витрати енергії в залежності від умов експлуатації;
- виконати аналіз впливу умов експлуатації на енергоспоживання в залежності від типу рухомого складу, розрахувати показники чисельності рухомого складу та використання часу перебування його в підприємстві;
- розрахувати показники, що визначають середню продуктивність рухомого складу;
- виконати факторний аналіз ефективності використання парку рухомого складу;
- розрахувати оптимальну за вантажопідйомністю структуру парку рухомого складу для перевезень вантажів за видами відправлень;
- розрахувати оптимальну за пасажиромісткістю структуру парку рухомого складу для перевезень пасажирів за видами відправлень залізничним, автомобільним, водним, авіаційним та міським електротранспортом;
- раціонально розподілити рухомий склад різних типів по об'єктах вантажних перевезень;
- раціонально розподілити рухомий склад різних типів по об'єктах пасажирських перевезень;
- оптимізувати перевізну спроможність рухомого складу, що закріплений за об'єктом в залежності від керованих параметрів;

- формувати та розраховувати маршрути пасажирських та вантажних перевезень;
- розраховувати показники, що характеризують транспортну роботу простого циклу перевезень;
- розраховувати показники, що характеризують транспортну роботу суміщеного циклу перевезень.

Отримані знання та набуті навички і уміння з дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” дозволять майбутнім фахівцям правильно оцінювати теоретичні основи, процеси, системи, технологічні і технічні функції при виконанні типових задач діяльності в транспортних процесах і системах.

Дисципліна „Основи теорії транспортних процесів і систем” займає одне з вагомих місць в структурно-логічній схемі підготовки фахівця і виділяється на неї 3 кредити – Українських або 4,5 кредити – Європейських. На засвоєння матеріалу по дисципліні виноситься 54 год. лекційного матеріалу і 54 год. лабораторного-практичного, а інший час виноситься на самостійну роботу з літературою і написання розрахунково-графічного завдання по індивідуальному варіанту в 5-му семестрі і курсового проекту в 6-му семестрі. Загальний обсяг складає 162 год. Кінцевий результат вивчення дисципліни є здача лабораторно-практичних робіт, виконання РГЗ, складання заліку, виконання курсового проекту і складання іспиту.

Організація навчального процесу дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” і взагалі інших дисциплін є основною задачею - це розробка навчально-методичного комплексу.

Перелік документів які входять в навчально-методичний комплекс з даної дисципліни наведений за даною схемою (рис. 2).

Рис. 2. Схема навчально-методичного комплексу дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем”

Висновок

При організації навчального процесу з дисципліни „Основи теорії транспортних процесів і систем” у ВНЗ України має бути комплексний підхід з використанням усіх сучасних можливостей для оптимізації навчального процесу. Необхідно відходити від традиційних методів навчання, уніфікувати навчальний процес, що допоможе сформувати в студентів зацікавленість у вивченні предмету та підвищить якість знань і набутих практичних навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Системологія на транспорті: Підручник: У 5кн. / За заг. ред.. М.Ф.Дмитриченка. – К.: Знання України, 2005. – Кн. I: Основи теорії систем і управління / Е.В.Гаврилов, М.Ф.Дмитриченко, В.К.Доля та ін. – 344 с.
2. Аксенов И.Я. Единая транспортная система: Учеб. для вузов. – М.: Высш. шк., 1991. – 383 с.
3. Афанасьев Л.Л., Островский Н.Б., Цукерберг С.М. Единая транспортная система и автомобильные перевозки. – М.: Транспорт, 1984. – 336 с.
4. Воркут А.И. Грузовые автомобильные перевозки. – К.: Высш. шк., 1986. – 447 с.

Анотація

Розроблено педагогічну технологію організації навчального процесу дисципліни „Основи транспортних процесів і систем” майбутніми фахівцями-транспортниками інженерних спеціальностей.

Ключові слова: дисципліна, педагогічна технологія, програми, кредит, модуль, навчально-методичний комплекс.

Аннотация

Разработана педагогическая технология организации учебного процесса дисциплины „Основаы транспортных процессов и систем” будущими специалистами-транспортниками инженерных специальностей.

Ключевые слова: дисциплина, педагогическая технология, программы, кредит, модуль, учебно-методический комплекс.

Annotation

Pedagogical technology of organization of educational process of discipline is developed „Bases of transporting processes and systems” by future specialists-transport workers of engineering specialities.

Keywords: discipline, pedagogical technology, programs, credit, module, uchebno-metodycheskyu complex.